

BO SANDELIN

Gå till källorna!

Det skall bli lättare att verka beläst utan att vara det. Det stora internationella förlaget Macmillan skall ge ut en bok med citat från bl a kända ekonomer. Ingen skall behöva läsa eller ens bläddra i Smiths, Marx' eller Friedmans arbeten för att gesken av att behärska dem. Med hjälp av den nya boken kan man ändå använda bra citat och därigenom "ge auktoritet åt [ens] egna ord eller främja ett ideologiskt syfte", som det sägs i en informationsbroschyr till medarbetarna.

Vi borde naturligtvis ha som huvudregel att själva gå till de källor vi åberopar. Det är visserligen tidsödande, det är sällan mer meriterande, men det är tillförlitligare. Ju längre vi kommer från källan desto mer av nyanserna går förlorade och desto större är risken för direkta feltolkningar. Det är väl sådant som fått Lionel Robbins att protestera mot den bild av klassikerna där deras plats "har intagits av en uppsättning mytologiska figurer som går under samma namn, men vilka inte sällan utrustats med uppfattningar som är nästan raka motsatsen till dem som originalen hyllade" (Robbins [1953]).

En aktuell illustration till behovet av att gå till källorna ger den uppmärksamhet som Wicksell och hans skattelära fått dels genom Buchanans Nobelpris, dels genom den i år utgivna översättningen av en del av *Finanztheoretische Untersuchungen* (Wicksell [1896], [1987]). Genom Buchanans appropriering av Wicksell är det risk att den som enbart hållit sig till korta dagstidningsreportage fått intrycket att Wicksell var politiskt konservativ. Den som trängt något djupare kanske inte hamnat i denna fälla, men utan att gå till Wicksells egen framställning lär inte många vara införstådda med argumenten

för att den s k intresseprincipen skulle gynnat dem som han ömmade mest för, de egendomslösa.

Vad som tycks ha slagit igenom är alltså en rudimentär bild av Wicksells intresseprincip för beskattning. I DN (12/4) förklaras att principen innebär att alla ska få ut något för sin skatt som är värt minst lika mycket som det de betalar. Det ligger då i allas intresse att betala skatt, och den blir i viss mening rättvis. Detta är visserligen ingen feltolkning, men det finns mycket att tillägga.

I en artikel av Peter Stein i *Marknads-ekonomisk Tidskrift*, (Stein [1987]), som tycks ha utgjort källan för en del dagstidningsartiklar, får vi en något utförligare presentation: Huvudpoängen är att skattebeslut skall "bygga på *fullständig enighet och frivillighet*". Undantag finns; Stein nämner skatteindragning för betalning av ränta på statskulden. Vidare nämns att enighetsregeln enligt Wicksell krävde en rättvis fördelning i utgångsläget, att han menade att man i praktiken kunde få nöja sig med kvalificerad majoritet för skatte- och utgiftsbeslut (som skulle fattas samtidigt) och att han såg en fara i att en ohejdad demokrati skulle innebära att reaktionära oligarkier enbart ersattes av minst lika tyranniska tillfälliga parlamentariska majoriteter.

Däremot nämns inget om Wicksells slutsatser att avgiftsfinansiering av offentlig verksamhet skulle få minskad omfattning till förmån för skattefinansiering i kombination med gränskostnadsprissättning, att det samhällsekonomiskt fördelaktigaste sättet att driva offentliga företag alltid innebär underskott och att möjligheten att nå full kostnadstäckning genom högre tariffer inte bör utnyttjas, att hans finansieringsprincip också skulle utgöra ett "argument för statens övertagande av de stora transportföretagen och liknande företag", att oförtjänta värdestegringsvinster i princip borde beskattas konfiskatoriskt och att den arvsrätt som följer av släktskap är diskutabel.

Docent BO SANDELIN är verksam vid Nationalekonomiska institutionen, Göteborgs universitet.

Går vi även till den översatta andra hälften av *Finanztheoretische Untersuchungen* kompletteras bilden på ett mycket intressant vis. Wicksell beskriver och kommenterar här det svenska skattesystemet. Han kommer till slutsatsen att det totalt sett är djupt ojämnt; arbetarna betalar en betydligt högre andel av sin inkomst i skatt än de välsituerade.

Den verkliga orättvisan ligger emellertid i att arbetaren "är utesluten från varje verksam kontroll över användningen av offentliga medel, från varje avgörande som gäller om han i statens och övriga självstyrelseorgans verksamhet alltid skall få nöjaktig valuta för sina uppoffringar". (Arbetarna hade normalt inte rösträtt.) Bondeståndet hade historiskt haft en viss rätt att beskatta sig självt, vilket Wicksell menade hade gynnat dess utveckling mot likställighet i förhållande till de högre stånden, och han såg på samma vis i "arbetarklassens självbeskattningsrätt det lämpliga medlet för att skydda den mot ytterligare överlastning av skatter liksom för att utverka en allmän förbättring av dess ställning".

Wicksell är känd för sin radikalism och för sina vänstersympatier. Han stod arbetarrörelsen nära – utan att kunna betraktas som socialist – och uppträdde bl a som förstamajtalare. En och annan blev kanske därför förvånad över att Buchanan i samband med sitt Nobelpris sade sig ha blivit inspirerad av Wicksells skattelära, och över att just ett näringslivet närstående förlag, Ratio, gett ut ett avsnitt ur

Finanztheoretische Untersuchungen i översättning. Det kunde möjligen ge intryck av en motsättning mellan Wicksells allmänna hållning och hans skatteprincip. Den som inget visste om Wicksell i förväg kunde kanske t o m tro att han var konservativ.

Går vi till källorna finner vi emellertid inget oförenligt i Wicksells politiska sympatier och hans förordande av intresseprincipen vid beskattning. Det intressanta är att nutidens samhälle är så annorlunda att Wicksells skattelära – eller snarare *delar* av den – idag inte förs fram från vänster utan fastner från motsatt håll. Den främste förmedlaren är Buchanan, och "there is no doubt that his [Buchanans] work appeals to those in the Chicago tradition and on the right of the political spectrum", som Atkinson [1987] skrev i *Scandinavian Journal of Economics* i den traditionella översikten över nobelpristagarens insatser.

Referenser

- Atkinson, A B. [1987], "James M Buchanan's Contributions to Economics". *Scandinavian Journal of Economics*, Vol 89, Nr 1.
- Robbins, L. [1953], *Den klassiska liberalismens samhällssyn*. Natur och Kultur.
- Stein, P. [1987], "Knut Wicksell – mannen bakom en ny princip för rättvis beskattning". *Marknads-ekonomisk Tidskrift*, Nr 1.
- Wicksell, K. [1987], *Om en ny princip för rättvis beskattning*. Ratio.
- Wicksell, K. [1896], *Finanztheoretische Untersuchungen nebst Darstellung und Kritik des Steuerwesens Schwedens*. Verlag von Gustav Fischer, Jena.